

Jan Steenberg 1953

Fig. 1. Højrup. Ydre, set fra nordøst.

HØJRUP KIRKE

HVIDING HERRED

Det vides ikke, til hvilken helgen kirken var viet¹; udover at sognet nævnes i 1300'rne², kan om middelalderlige forhold anføres, at cathedraticumafgiften var 4 skilling engelsk, og at der på reformationstiden betaltes 4 sk. engelsk i procuratio (jfr. p. 1025). Med reformationen kom kirken under landsherren, fra 1544 hertug Hans. 1568 ses menighed og provst at have foretaget præstevalget³. Efter hertugens død 1580 kom kirken under kongen, der senere besatte kaldet umiddelbart gennem danske cancelli. Kirken er nu selvejende. Ang. skole, se p. 1196.

Kirken skulde ifølge et almindeligt navneforklarende *sagn*⁴ først have ligget ved Åskovbæk, der danner skellet til Arnum; men da man begyndte at bringe materialerne til stedet, lød en stemme: »Højere op«, og så fik kirken sin nuværende plads.

Kirken ligger sydøstligt i sognet, nord for den lavere liggende landsby; den mod øst (og vest)⁵ stærkt udvidede kirkegård hegnes af to meter brede, beplantede diger med ud- og indvendig beklædning af rå og kløvet kamp; digerne er vistnok sidst omsat 1882⁶, og fra den tid stammer sikkert også de nuværende indgange med jernfløje mellem granitstolper, i vest og sydøst køreport med fodgængerlåger, i nord kun låge. Den vestre »stette«, der antagelig var af træ,

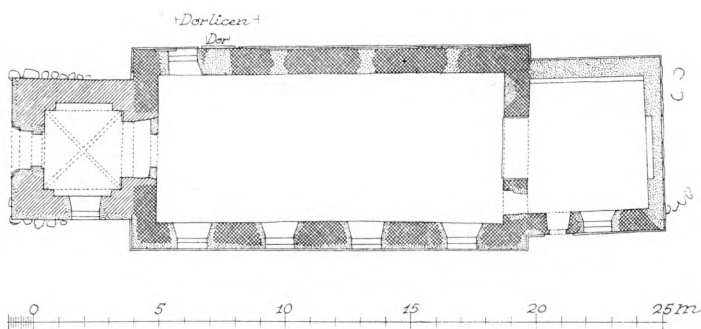

Fig. 2. Højrup. Plan. 1:300. Målt af El. M. 1953.

væltede i en storm 1656⁷; den østre og vestre stette blev nymuret henholdsvis 1725⁸ og 1732⁹.

To \dagger kirkeriste blev lavet 1640¹⁰.

Kirken består af kor (med \dagger apsis) og skib fra senromansk tid samt gotisk tårn. Et våbenhus, et sakristi fra 1758 samt endnu et præsteværelse er nedrevet. Orienteringen har ret stærk afvigelse til syd.

Den mishandlede, *oprindelige bygning* har hulketet granitsokkel under hele kirken; hovedmaterialet er *rhinsk tuf*, men der er også benyttet *granitkvadre* (forneden i såvel skibets nordøsthjørne som indervæggene samt til dørene) og *munkesten* (i triumfmuren og indersiden af skibets vestre taggavl, 25—27 × 12 × (7)—7,5—8 cm; 10 skifter = 87 cm); sidstnævnte materiale kan dog være anvendt i langt større udstrækning. Tuf'en er bearbejdet til munkestensformat og formuret i jævne skifter. Om \dagger apsis minder kun nogle få syldsten og syv i kormuren indsatte sokkelkvadre; endnu 1854¹¹ stod der i korets østmur for-
tandinger efter apsisrundingen, og i disse var præsteværelsets mure indføjede (sml. p. 1196). Sporene blev udslettet 1856, da man som følge af et lynnedslag¹² fornyede korets øst- og nordmur uden hensyn til sidstnævntes blændingsudsmykning, der forøvrigt hvad den afsluttende buefrise angik, skal have svaret helt til den på skibets nordmur (Helms). Denne, hvis murhøjde over soklen er 4,75 m, er ved lisener opdelt i fire, 5 cm dybe blændinger, der alle har hullet sål; de tre østre er ens brede og hver afsluttet med en frise af fem rundbuer, som hviler på små konsoller, hvis underkant er forsynet med en hulkel mod øst og vest, mens forsiden er bindig med murfladen over buerne; stærkt forskudt mod vest i hver blænding findes et tilmuret, rundbuet, oprindeligt vindue. Den vestligste blænding, som er skilt fra den foregående ved en bred dørlisén, er ganske smal og vandret afsluttet. Endelisenen i nordvest er i virkeligheden en hjørnelisén, og skalmuringer i sydvest skjuler en lignende; i tårnrummet, over arkaden til skibet, er der endvidere rester af en midtlisén, som godt gør, at gavl-
muren har haft to blændinger, der i bredde omtrent svarer til nordmurens østre; taggavlen herover synes at være glat og bindig med lisenerne, taggavlen

over triumfmuren er nedrevet og korets fornyet. Der er bevaret to døre, en præstedør i korets sydmur og kvindedøren i skibets brede nordlisen; begge er rundbuede i ydre murflugt, hvor de bryder soklen, og forsynet med oprindelige tærskelsten og indfatning af veltilhuggede granitkvadre, der i stikket er krumhugne kilesten; præstedøren, indvendig fladbuet, er i brug, kvindedøren tilmuret.

I det *indre* står den høje, runde korbuue velbevaret, vistnok muret af tuf og med smalle, hulkantede kragbånd; den flankeres af rundbuede, formentlig konkave *sidealternicher*, af hvilke den nordre er tilmuret, den søndre omdannet til prædikestolsopgang. Kor og skib har bevaret flere romanske bjælker (sml. ndf.).

Tilføjelser og ændringer. Det lave, sengotiske, stærkt skalmurede *tårn* med pyramidespir er af munkesten i munkeskifte over syld af flade kampesten. Østmuren hviler dels på skibets gavl, dels på en helstens forstærkning muret op mod denne; tårnarkaden er uregelmæssigt rundbuet i øst og spidsbuet i vest, hvor dens form svarer til syd- og nordmurens store, skjoldbuelignende spareblændinger, der har sålen hævet en halv meter over nuværende gulv. Tårnrummet dækkes af en relativt højtsiddende, samtidig krydshvælvning. Mellemstokværket, hvortil der er adgang fra skibets loft gennem en rådt brudt åbning, har i nord og øst en fladbuet spareblænding, den første med fladbuet, falset lysåbning; syd- og vestmuren er helt omsat. Det lave klokkestokværk har til hvert verdenshjørne to fladbuede, falsede glamhuller, men kun i nord og øst er den gamle form bevaret. Sydmuren har jernankre med I L S H og 1778¹³, vestmuren 1752⁸ og 1811⁹, refererende til forskellige murarbejder. Nogle år før 1881 blev tårnrummet indrettet til våbenhus¹⁴ og forsynet med lukkemur til skibet og en vestportal med romaniserende halvsøjler (sml. Vodder p. 1208) under en profileret gavltrekan.

Et †*våbenhus*, nævnt i regnskaberne efter 1719⁸, blev nedrevet, da indgangen flyttedes til tårnet (sml. ovenfor). Hvis kvindedøren er tilmuret allerede i 1700'erne (sml. kalkmalerier), må våbenhuset have ligget i syd. Muligvis har det en tid tjent som *skole*, eftersom det 1721 forsynedes med loft og skorsten⁸.

Et †*sakristi* på korets nordside, opført 1758⁸, »hvor otte Personer ad Gangen kan absolveres« (præsteindb. 1765 ff.), omtales endnu 1838¹² og må senest være fjernet 1856, ved korets ombygning.

Et †*præsteværelse* på apsidens plads¹¹, nedrevet efter lynnedslag 1855¹², var en lille, to-fags bygning af tegl, der 1850 alene tjente præsten »som stol«¹².

Tagværkerne over alle tre bygningsafsnit er af eg og samtidige med murene; korets og skibets, der har været noget forskellige fra Roager (p. 1171, fig. 4 c), idet hvert spær har haft to skrå spærstivere, er ændret, og flere bjælker over skibet samt enkelte spær er fornyede. I skibets nordøsthjørne er der som gavlspær genanvendt en fint profileret planke, hvis tidligere brug foreløbig er uklar.

Fig. 3. Højrup. Indre, set mod øst.

E. M. 1953

Kirken står hvidkalket med tjæret sokkel og blytag; flere bly støberårstal, det ældste fra 1780. Trævinduerne stammer antagelig fra 1854, da kirken gennemgik en større restaurering⁹, der på grund af lynnedslaget 1855¹² kom til at omfatte korets delvise ombygning 1856. Kor og skib har på bjælkernes underside bræddeloft fra 1862⁹; på oversiden ligger der et loft fra 1. halvdel af 1700'erne (korets er fra 1741⁹, skibets lidt ældre), hvis malinger fra 1754⁹ og 1756⁸ synes meget velbevaret over koret, noget medtaget over skibet; bjælkerne er hvide med rød marmorering og sorte streger, brædderne har akantus i rødt og sort på hvid bund (sml. Brøns p. 1224).

Spirets *fløjstang* med »kedel« og forgyldt kors stammer fra 1844, men indeholder muligvis rester af een fra 1801⁹, der havde vindfløj i stedet for kors.

Kalkmalerier. På norddørens tilmuring er der malet et hjerteformet felt omgivet af grønne akantusblade og med indskrift fra Præd. 4. kap. 17²; hvis motivet er så gammelt, som stilpræget antyder, må det henføres til 1700'erne (sml. †våbenhus p. 1196).

INVENTAR

Alterbordet består af fyrretræspanel med renæssanceprofiler, tre fyldinger på for- og bagside, to for hver af enderne, bagsidens med vandret, de andre med

skrå sålbænke. I bagsidens gesimsbrædt indskårne navne og årstal, bl.a. 1677. Bagpanelet er 73—81 cm fra korets østvæg.

‡*Alterklæde*. 1791 købtes rødt baj, guldkniplinger og vævede kniplinger⁹.

Altertavlen (sml. fig. 3) er en sengotisk skabstavle med to bevægelige fløj-skabe, fra midten af 1400'rne, med barokke tilsætninger (topstykker, baldakiner, vinger) fra 1716. Midtskabet, der efter nederlandsk skik er opdelt i storfelt, flankeret af etagestillede, smalle felter indeholdt indtil 1881¹⁵ et *relief (fig. 4) af Kristus som verdensdommer flankeret af Maria og Johannes døberen som forbedere; det kom 1902 til museet i Flensborg som »Leihgabe« efter i mellemtiden at have ligget på loftet. Af andre hænder er de lavstammede småfigurer (sml. Skast, Tønder-Højer-Lø hrd.): de 12 apostle i fløjene samt i midtskabets sidenicher S. Jørgen (fig. 6 d) i kort kofte med »cingolo militare«, S. Gertrud (hovedet stygt fornyet) med kirkemodel, S. Catharina med hjul (fig. 6 a) samt en diakon, sikkert Laurentius. I fløjene står apostlene i vilkårlig orden, nu næsten alle uden andre attributter end bøger og bogposer; Peder har dog bevaret sin nøgle og Johannes (fig. 6 f) sin kalk. Kendelig er også Jakob den ældre (fig. 6 b) på sin opkrammede pilgrimshat, der dog er af en lidt usædvanlig form, og den skægløse apostel med bog i begge hænder er sikkert Matthæus. Jakob den ældre har oprindeligt haft plads øverst mod nord; dette kan afgøres, fordi apostlenes oprindelige orden fremgår af en bogstavnummerering med (sortmalede) minuskler, fra a—m, på figurenes bagside; i den nuværende opstilling er bogstavfølgen, foroven (tværs over): d — l — b/a — m — c, forned: f — g — h / i — e — k. Figurerne i midtskabet har ingen nummerering.

De groft skårne figurer er sikkert fra et hjemligt værksted; de fleste er så stærkt hulede på bagsiden, at der kun er en tynd skal tilbage af træet; dette gælder ikke apostlen mærket »d« ej heller Peder og S. Georg i midtskabet. Fem hænder er fornyede. En partiel undersøgelse¹⁶ har godtgjort, at figurerne er dækket af seks lag maling. Om de oprindelige farver er følgende noteret: figuren mærket »l« har haft slag med polerguld, figur »i« (Peder): slaget poleret guld, foer kraplak, kjortel blå smalte. Figur »e«: slagets foer kraplak, kjortelen blå smalte. Figur »k«: slaget poleret guld, kjortelen blå smalte. Alle konsoller syntes at være caput mortuum. På fløjenes ydersider, som aldrig har været overmalet, er der spredte rester af oprindeligt maleri på tynd kridtgrund. Baggrunden har været cinnoberrød med forsøvede stjerner. Der synes at have været en skikkelse malet på hver fløj. — Bag på tavlen en indskrift: Christianus Petri Rip. Anno 1652.

1715 skænkede »fru forvalters på Gramgård« 30 mark til altertavlens reparation, og året derpå forærede »præstens kæreste i Højrup« 64 mk. 8 sk. til altertavlens (samt prædikestolens) forbedring og beprydelse. Maleren og hans »tjener« fik fortæring i 14 dage, og en billedhugger modtog 19 mk. for at »forfærdige«

Fot. i Flensborg bymuseum
Fig. 4—5. Højrup. 4. *Kristus som

verdensdommer; fra altertavlens midtskab (p. 1198). 5. *Maria med barnet; sidealtertavle (p. 1200).

tavlen⁸. Denne forbedring og beprydelse, der svarer til Arrild (p. 1271), bestod tilsyneladende i afhøvling af alle gotiske profiler, indsætning af nye, plane baldakiner over alle felter, opsætning af tre topstykker og et par storvinger, alt i gennembrudt barokslingværk og med malerifelter i topstykker og vinger. Fløj-skabene blev sat fast og sammenstødene skjult af ejendommelige pilastre. I midttopstykkets kronede oval maledes Kristus i skyer, tronende på jordkloden og herunder svævende engle, over kronen: C VII; i sidetopstykkerne gravlæggelsen (mod syd) og opstandelsen, i vingernes felter: Gethsemane og Kristus på korset; på predellaen var ifølge præsteindb. 1754 et maleri af nadveren, og fra samme tid hidrører vel også marmoreringen af pilastre og smalfyldingerne under felterne. Ifølge præsteindb. 1765—75 læstes dette vers på predellaen: Til Klædning min een 10 Rigsdaler har leveret, / Gud glæde dem, som saa mig

paldtet klædet har. / Mad. Anna Hr. Forvalter Carstensen. / Een 2 Gang 10 og meer mig dertil har foræret, / Gud dem velsigne med hvad Himlen selv formaar. / Hæderborne Apelone Kirstine Hr. Schiernings. / Anno 1716. / — Denne staffering fik lov at stå til 1790 (sml. prædikestol); 1857 hentedes en »dygtig« maler fra Tønder for at få tavlen i tidsmæssig stand¹²; nadvermaleriet og verset på predellaen overmaledes. Fra den tid stammer sikkert også den hvide, senere fornyede maling på apostlene.

**Maria med barnet*^{16a} (fig. 5), siddende, 112 cm høj (med sokkel og ryg-stykke 135 cm), o. 1300. Fodskammel med barokt, gennembrudt slyngværk. Barokstaffering. Siden 1902 i Flensborg bymuseum (nr. 4102). Ifølge Haupt var figuren til 1856 anbragt i den nordre sidealterniche, sikkert dens oprindelige plads.

Altersølv. Kalk, omtrent svarende til Ø.-Lindet (Haderslev amt p. 695) fra 1856, stemplet med Haderslevs bymærke (broen) samt »Nissen« og »W. N.« (Bøje p. 230).

Oblatæske, trind, 9,3 cm i tv., 3,5 cm høj, glat med solsikke og andre blomster graveret på det svagt hvælvede låg og under bunden skriveskrift: »Her. Gericht Forvalter Simonsen Paa Gielstofte Har Foræret Denne Æske Til Høyrup Kierke Den 13. October 1775«. Indprikket: »Veier 11 Lod 1 ¼ Q.« *Vinkande* af tin, anskaffedes hos Biewald i Ribe for 3 rdl. 1845⁹.

Sygekalk, skænket 1776, 11,2 cm høj, af vanlig baroktype, med midtdelt, riflet knop; på bægeret indprikket skriveskrift: »Denne Kalck er Farert(!) til Høyrup Kiercke af Her. Sckau-Riider Otto Haagen og Ilustruu Karen Rosenkrantz Haagen 1776 den 1. Januarii«. Mestermærke, CO i oval, for Haderslev-guldsmeden Claus Otzen (Bøje 1581). *Disk*, 1817, glat, med Georgskors; under bunden indprikket skriveskrift: »Herr Pastorr Nic. Boysen Høyrup den 23de Martz 1817« (sml. gravminder p. 1204). To ens mestermærker, skønskrifts-A i oval.

Alterstager. 1) Gotiske, med flad fod- og lyseskål, cylinderskaft med to rundstave, 35 cm høje. På fodskålen graverede versaler: »Er forerit fra Anders Nissen Llørup 1635 til Høyrup Kierck — Maren Anders kun« [d. e. kone]. 2) 1798, empire, 48 cm høje.

†*Relikvieskrin*. Bag altret stod endnu 1754 et lille skrin, to fingre »tyk« og fire fingre langt. Omkring siderne stod de 12 apostle, oven på lågets fire hjørner så man evangelisterne og på midten Gudslammet. »Samme Skrin har været got forgyldt« og stod på fire forgyldte fødder (præsteindb.).

†*Messehageler*. 1) Af rødt fløjl, med guldgalon, købt 1653¹⁰. 2) Af rødt fløjl, med sølvgalon ved halskraven og et kors på ryggen af guldgalon, nævnt i inventariet 1776, hvortil I. Koch (1830—42) har føjet: Har ikke i min embedstid været til kirken¹⁷. 1841 fik kirkevægerne ordre til at anskaffe messeklæder til kirken, da sådanne ikke forefandt¹².

Fig. 6 a—f. Højrup. Figurer fra altertavlen (p. 1198).

E. M. 1953

Alterskranke 1736, da to snedkere gjorde et »læn« til kommunikanterne; det maledes 1749⁹. Skranken, der går tværs over koret, har udsavede balustre med hjertegennembrydninger. Grønligt marmorert. 1652 indkøbtes en bjælke til altergulvet, som mandfolkene kunde knæle på, når de gik til Guds bord¹⁰.

Døbefont 1933, af granit, romansk af form. Denne font afløste et brædt med hul til det endnu benyttede, diminutive *dåbsfad*, 26 cm i tv., af messing, som købtes i Ribe 1856 til afløsning af en tinskål. 1850 solgtes et *†fontelåg*⁹. Kirkens oprindelige **døbefont*¹⁸ er i Flensborg bymuseum, en romansk, gotlandsk eksportfont af arkadetype, nu uden skaft.

*Korbnekruefiks*¹⁹ (sml. fig. 3), senromansk eller unggotisk, tilhørende gruppen Bevtøft-Højer m.fl. (se p. 1038), nu — efter et fald o. 1925 — med nye arme (i forkert stilling) og delvis fornyede fødder²⁰. Lændeklædet, der har gruppens karakteristiske, stive vinkel-foldekast, har mistet sløjfen på figurens højre side; den store tornekrone er sekundær ligesom kors og staffering. Figuren måler 145 cm. Over korbuen.

Processionskrucifiks, sengotisk, fra begyndelsen af 1400'rne, 40 cm højt, på nyere kors; tornekronen er snoet, hageskægget lille, tvedelt, armene skrånede, midjen smækker. Lændeklædet minder i sin opslidsning noget om Agerskov (Haderslev amt p. 879, jfr. også Haddeby, Sydslesvig)²¹, fødderne overlagte. Sekundær staffering. På korbuens nordre vange.

Prædikestol (sml. fig. 3) med reliefskåret årstal 1582, enkel, med fyldinger, af fyr. I frise- og postamentfelter indskrift med reliefversaler (et enkelt ord dog kun malet): Ezek 33, 11. Stolen hviler på en muret konsol, og opgangen er gennem triumfmuren. Himmelen er fra 1700'rne, med kølbueagtige nedhæng og udsavede topstykker.

I de fire storfelter er evangelisterne malet, måske samtidige med altertavlens malerier og af samme maler, men stærkt overarbejdede. Stolen malede ifølge regnskaberne 1716⁹. 1790 blev der »snidiket« på den da brøstfældige stol, og Jørgen Lassen maler fik 120 mark efter akkord⁹ (for prædikestolen, »Korsbilledet« og altertavlen)²². Pilastrene og de tværgående led er hvidt marmorerede, fyldingsrammerne er sorte med forgyldning, eller brune; også grønt, som i altertavlen, er anvendt. Himmelens hovedfarve er hvid, loftet med lysblå rokokoramme omkring en buket roser. Nedhængene er lysgrønne på ydersiderne, topstykkerne blå, med blomsterbuketter.

Stolestaderne stammer fra tre forskellige perioder. Ældst er et par stader vestligst på nordsiden, den ene gavl med (senere) indskåret SOS 1696, døre med etagestillede fyldinger. Det næstældste sæt er de øvrige kvindestole, fra 1767⁹, ialt 16 gavle (een på loftet og een på sydsiden), glatte, med trekløveragtigt topstykke (sml. Spandet p. 1190 m.fl.), hvori reliefskårne blomster. I det fjerdeøverste topstykke er der to spejlmonogrammer, vistnok M I og L L, samt 1767. Dørene (tre på loftet) har morsomt varierede fyldinger og lave topstykker, med hjerteformet gennembrydning. Mandsstolene er yngre efterligninger af kvindestolene, med malede blomster.

Præste- og degnestol er samtidige, vel fra o. 1800, prærestolen (sml. fig. 3) blot et glat panel med slanke, tætsiddende, lyseagtige spir, degnestolen pultformet, med lignende spir. Hvidmalede.

Pengeblok, 1700'rne, firkantet, med affasede hjørner og få jernbånd; over blokken, der 1839 blev ituslået af tyve og afløst af en messingbøsse¹², hænger et med blokken samtidigt maleri af en tigger samt indskrift med fraktur: »Betænk dend Arme«. I tårnrummet.

Klingpung, o. 1700, med bred messingring, der har graveret akantusranke, og to putti af kobber, med drueklase og blomsterbuket, mellem skaftholder og ring. Klokkerne bevaret. Nyere fløjlspose. I brug til o. 1950.

Pulpitur i vest, fra 1729⁸. Af dette pulpitur, der strakte sig dels langs skibets vestvæg, dels langs nordvæggen, fjernedes nordpulpituret med 28 pladser 1857¹². Vestpulpituret, der nu kun har bevaret to af de gamle søjler med primitive bladkapitæler, har et brystværn med ni fyldinger, dels rektangulære, dels med »hammer«-udvidelser, dels med affasede hjørner. Langs underkanten udsavet bølgeranke med to ovalfelter, det ene med Frederik IV.s gennembrudte monogram, det andet med det malede årstal. Staffering nu som stolestadernes, den første staffering var fra 1749⁹.

Orgel, 1953, fra Marcussen og søn, Åbenrå; seks stemmer. Det tidligere orgel var fra 1909, leveret af Furtwängler og Hammer, Hannover⁶ (otte stemmer), På pulpituret.

Klokke. 1611, støbt af Borchart Quellichmeier. Versaler: »Borchardt Gel-

giesser m[e] f[ecit] anno 1611. Verbum domini manet in æternum« (»B. G. gjorde mig. Herrens ord bliver evindeligt«). Over og under indskriften er der buefriser med stiliserede blomster. Tvm. 75 cm.

Gammel *klokkestol* af eg til to klokker; indgår i tårnets tagkonstruktion.

GRAVMINDER

Mindetavler. 1) O. 1794. Hans Nicolaj Basse, en værdig søn af præsten her, f. 10. nov. 1788, d. 10. juni 1794. Oval, hvidmalet trætavle med sort kursiv, fastgjort på plade af tilsvarende form. På korets sydvæg. 2) 1921. Over sognets faldne i første verdenskrig. Marmortavle på skibets nordvæg.

Gravsten. *1) (Fig. 7), romansk, af granit, brudstykke af valmtagformet sten (eller kistelåg), nu 87 × 63 cm, 35 cm højt, med arkader (og Georgskors) på de skrå sider, stiliserede ornamentter over modvendte dragehoveder på den bevarede, skrå endeflade. I Flensborg bymuseum.

2) O. 1712. Jens Tøgersen Ferslev, sognepræst for Hørup i 32 år, provst over Hvidding herred i 10 år, d. 18. juni 1712 i sin alders 59. år, og hustru, Maren Peders daatter Hegelund, d. <7. okt.> 17<35> i sin alders <84.> år; de levede sammen i 31 år og avlede een søn og tre døtre. Mørk kalksten, 163 × 105 cm; reliefversaler mellem ophøjede tværbånd, navnene med store skønskriftsbogstaver. Over skriftfeltet englehoved flankeret af akantusblade, forneden to symmetrisk stillede blade. I korets gulv.

3) O. 1729. Mads [Pedersen] Schierning, f. i Ringkiøbing 1662, [hører] i Col-ding i [18?] år, sognepræst her i 17 år, gift med [Abelone] Kirstine Ferslev (? sønner, fem døtre). Han døde 1729, hun <23. jan. 1746 i sin alders 57. år.>. Kalksten, 190 × 111 cm. Fladovalt skriftfelt med reliefversaler²³ mellem ophøjede tværbånd; i sviklerne akantusbladværk. I skibets midtgang, ved prædikestolen.

4) O. 1771. Corpusculum [o: det lille legeme] af Petrus Nicolai Müller, f. 2. nov. 1770, d. 24. febr. 1771. Kalksten, 69 × 45 cm; indskrift på latin med reliefversaler, navnet med store skønskriftsbogstaver. Vest for nr. 3.

5) O. 1785. Magdalena [Sophie M]echlenborg, f. Fridlie[b], f. i Mariager 5. juli 1745, d. her i barselseng fra mand og fem døtre 17. juli 1785, og datteren Antonetta Margreta Elisabeth, f. 10. juli 1783, d. 8. april 1784. Hvid kalksten, 66 × 45 cm, med fordybet skriveskrift. På kirkegården.

Fot. i Flensborg bymuseum

Fig. 7. Hørup. *Romansk gravsten, nu i Flensborg bymuseum (p. 1203).

Kirkegårdsmonument. O. 1817. Sognepræst i Hoyrup, Nicolay Boysen, f. 23. juni 1777, d. 23. marts 1817. »Dyden var dit Formaal, Evigheden dit Haab«. Stele af sandsten, 170 × 55 cm. Taggavl med flammende hjerte i gavlfelt. Syd for skibet.

KILDER OG HENVISNINGER

LA. Åbenrå. *Højrup præstearkiv:* Ca 1664—1791. Kirkeregnskabsbog. — Ba 1 1774—1849. Liber daticus. — *Tørninglen provstearkiv:* 1871—1909. Sager ang. de enkelte sogne. Højrup. — Se i øvrigt arkivalier for Tørninglen provsti i almindelighed p. 931. — Præsteindberetninger til O. Worm 1638 (O. Nielsen, i Danske Saml. 2. rk. IV, 119), Thurah 1754 og (antagelig) af Niels Møller mellem 1765—69 (LA. Åbenrå. Ribe bispearkiv: præsteindb. 1693—1769). — Kirkeklokkecirkulære af 1918, besvaret 1922 (NM). — Museumsindberetninger af S. A. Claudi-Hansen o. 1910 og N. J. Termansen 1954 (altertavlen). — Undersøgelse og beskrivelse ved Elna Møller, Erik Moltke, Jan Steenberg og Vibeke Michelsen 1953.

Haupt I, 405 f. — J. Helms: Danske Tufstens-Kirker, 1894, p. 86 med fodnote.

¹ Når det i præsteindb. 1754 hedder, at »Kircken meenis at kaldes Mariæ Kircke, efftersom Mariæ billede staaer der med et barn paa Armen«, giver dette ikke bærekraftigt grundlag for at antage, at kirken har været en Mariakirke; i præsteindb. 1765—69 hedder det da også, at kirkens »navn« ikke kendes. ² Bl. a. i Ribe Oldemoder, jfr. Sønderjyske Stednavne III, 85. — Jensen. Statistik II, 1528 og herefter Haupt, har 1204 (?). ³ Ny Kirkehist. Saml. VI, 522 f. ⁴ Danske Sagn III, 1931, p. 113. ⁵ Den vestre udvidelse er ny og endnu ikke inddraget til begravelsesplads. ⁶ LA. Åbenrå. Tørninglen provstearkiv: 1871—1909. ⁷ LA. Viborg. Ribe bispearkiv: arkidiakonats kirkeresk. f. Tørninglen 1625—1863. ⁸ LA. Åbenrå. Højrup præstearkiv: Ca 1664—1791. ⁹ LA. Åbenrå. Ribe bispearkiv: arkidiakonats kirkeresk. f. Tørninglen 1689—1863. ¹⁰ LA. Åbenrå. Ribe bispearkiv: rgsk. 1591—1654. ¹¹ J. Helms, fodnote til p. 86. ¹² LA. Åbenrå. Ribe bispearkiv: bispesager. Indkomne breve fra Tørninglen 1829—64. ¹³ LA. Åbenrå. Ribe bispearkiv: af arkidiakonats dokumenter vedr. Tørninglen 1633—1778. ¹⁴ LA. Åbenrå. Tørninglen provstearkiv: visitatsberetninger 1847—90. ¹⁵ LA. Åbenrå. Tørninglen provstearkiv: af »Forskelligt« 1829—1919. ¹⁶ Ved konservator N. J. Termansen. ^{16a} Fritz Fuglsang, i Gotische Kunst im Herzogtum Schleswig. Jubiläumsausstellung des städtischen Museums Flensburg, 1953, nr. 34 a. ¹⁷ LA. Åbenrå. Højrup præstearkiv: liber daticus 1774—1849. ¹⁸ Sml. E. Sauermann: Die mittelalterlichen Taufsteine der Provinz Schleswig-Holstein. Lübeck 1904, p. 20 fig. 10. ¹⁹ Fritz Fuglsang, i Nordelbingen VIII, 141 ff. ²⁰ Ifølge meddelelse fra sognepræst Nic. A. Paulsen repareredes figuren af en billedskærer i Skærbæk. ²¹ Haupt II, 235. ²² LA. Viborg. Ribe bispearkiv: Hviding hrd. Ureg. korrespondance 1776—1813. ²³ Indskriften suppleret efter præsteindb. 1765 ff.